

סימן עט

מצות משתה ושמחה בפורים

א

חקמיו דקו"ל כמ"ד אין מערבין שמחה בשמחה, גם כהן חסור, לכן י"ל שיעשה החופה ביום י"ג, ע"כ. (ועיי' מה שנתבאר לעיל סי' מ"ה אות ג', עיי"ש.)

אכן נראה דחובת שמחה בחג מקרא ושמחת בחגך, וחובת שמחה בפורים דכתיב ימי משתה ושמחה, הם שני דינים מיוחדים וחלוקים הם ביסוד דינם, שהרי קיום מצות שמחה בחג, אע"פ שהוא באכילת כזית בשר שלמים, כמש"כ הרמב"ם בפ"ו מה' יו"ט כ"ז, מ"מ הוא חובת היום של ימי החג, כמש"כ הרמב"ם שם, שזעזע ימי הפסח ושמחת ימי החג עס שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד והעניות, וחייב אדם להיות בהן שמח ועוד לצד, שנאמר ושמחת בחגך וגו', וכייו שרק מעשה המלח של שמחה הוא באכילת כזית בשר שלמים, אבל קיום המלח הוא להיות כל ימי החג לרבות הלילות, (כמש"כ רש"י בסוכה מ"ה ע"א) שמח ועוד לצד. ולפי"ז נמצא שחובת שמחה בחג זה לא רק חובת גברא לקיים בימי החג מצות שמחה, אלא שימי החג עצמן הם ימי שמחה, וא"כ חובת שמחה בחג הוא על כל שטח ושעה מיומי החג, ולא רק בשעת אכילת כזית בשר שלמים, שהרי חל על עצמו של היום בחג חלות דין של יום שמחה, משו"ה כל היום בחג הוא יום שמחה. משא"כ בפורים דכתיב ימי משתה ושמחה, ולפי המבואר עיקר הדין שמחה בפורים, הוא לא חובת היום של פורים, אלא שהוא דין במשחה של פורים, שצריך לעשות משחה שיש בו שמחה, אבל לא חל על עצמו של יום פורים, חלות דין של יום שמחה, אלא שצפורים יש מצוה של משחה ושמחה, כלומר משחה שיש בו שמחה, וא"כ קיום השמחה הוא רק בשעת המשחה, אבל בכל היום של פורים אין בכלל חובת שמחה, שהרי היום עצמו לא נעשה יום של שמחה.

מעשה הרי יוחא הו' דנפסק בשו"ע שמוחר לישא אשה בפורים, וחמה המג"א הלא קי"ל דאין מערבין שמחה בשמחה, א"כ הא"ך מותר לערב שמחת הנשואין בשמחת פורים. אמנם לפי המבואר זה לא קשיא כלל, דהא דאין מערבין שמחה בשמחה, זה נאמר רק בשמחת יו"ט, שכל היום הוא יום של שמחה, א"כ בכל שעה צו"ע שישא אשה הוא מערב שמחת נשואין בשמחת יו"ט, ולכן אין נושאין נשים צו"ע. אבל בפורים הרי לא נעשה היום בעצמו יום של שמחה, אלא שצפורים יש לקיים משחה ושמחה, כייו שמחה בשעת משחה, אבל בכל היום אין בכלל חובת שמחה, וא"כ שפיר מותר לישא אשה בפורים, שהרי שמחת פורים הוא יכול לקיים לאחר שנשא אשה, או לפני שנשא אשה, ואין כאן משום מערבין שמחה בשמחה.

וזה מבואר בדברי הרמב"ם, דכתב בפ"ב מה' מגילה כ"ד, מצוה יום י"ד לבני כפרים ועירות, ויום ט"ו לבני כרכים להיותן יום שמחה ומשתה ומנות לריעים ומחנות לאצוניים וכו', בני כפרים שקדו וקראו בשני או בחמישי

מגילה כ' ע"ב, ורבי היכי נעע נעושה בפורים והתני ר"י שמחה ומשתה ויו"ט, שמחה מלמד שאסורים בהספד, משחה מלמד שאסור בהעניות, ויו"ט מלמד שאסור במלאכה וכו', הספד והעניות קבילו עליהו, מלאכה לא קבילו עליהו, דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויו"ט, ולכסוף כתיב לעשות אותם ימי משחה ושמחה, ואילו יו"ט לא כתיב ופרש"י שהוא קרא דכתיב שמחה ומשתה ויו"ט, כתיב מעיקרא קודם קבלה, אבל בשעת קבלה לא קבילו עליהו אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהספד והעניות, אבל יו"ט לא קבילו עליהו.

והנה לכאורה י"ע דלמה שינה הכתוב, דמעיקרא כתיב "שמחה ומשתה" ויום טוב, הרי כתיב שמחה לפני משחה, ואחרי כן כתיב ימי "משחה ושמחה" משחה לפני שמחה.

דאשר נראה לומר דמעיקרא שצקשו לעשות ימי הפורים ליו"ט שאסור במלאכה, א"כ מה שיש חובת שמחה בפורים הוא מחמת יו"ט, כמו צו"ע של תורה דכתיב ושמחת בחגך, וכייו שהחיווב שמחה הוא חובת היום של פורים, ואילו תלוי בשעת קיום המשחה בפורים, ולכתיב כתיב "שמחה ומשתה ויום טוב" כייו שמחה לפני המשחה, שהרי חיווב השמחה שיש בפורים הוא חובת היום מחמת יו"ט, וגם לפני המשחה יש חובת שמחה. אבל בשעת קבלה שלא קבילו עליהו יו"ט, אלא משחה ושמחה, א"כ עיקר הדין שמחה שיש בפורים, הוא לא חובת היום של פורים, שהוא יום שמחה, אלא שהוא דין במשחה של פורים, שצריך לעשות משחה שיש בו שמחה, וכייו שקיום השמחה הוא בשעת המשחה, כלומר משחה שיש בו שמחה, ומשו"ה כתיב ימי "משחה ושמחה" משחה לפני השמחה, שהרי קיום השמחה הוא רק בשעת המשחה.

ויש בזה נפ"מ לדינא דנפסק בשו"ע הלכות מגילה סי' תרל"ז סי"ח, מותר לישא אשה בפורים. ובפ"ז סק"ד, ל"ד לחג דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך. אולם המג"א שם ס"ק י"ח הביא בשם הלבוש, לפי מש"כ סי' תרפ"ח סי"ו, דאין לעשות סעודת פורים בשבת, א"כ הלא נמי אסור לעשות סעודת נשואין ב"ד. וכתב המג"א ולי נראה דלא דמי דהתם העטם דא"כ לא תהא סעודת פורים ניכרת אבל הלא מה בכך אם לא תהא סעודת הנשואין ניכרת וכו', אלא אי קשיא הו' קשיא, דהא קי"ל אין מערבין שמחה בשמחה כמש"כ ר"ש סי' חקמיו וילפינן לה מקרא, א"כ הא"ך מותר לערב שמחת הנשואין בשמחת פורים, ויש לומר דמשום הכי סיים הרשב"א ודברים אלו דורבנן הם וכולבן להקל, כלומר דלמ"ד אין מערבין באמת אסור, אבל כיון דלאידך שרי הולבן להקל, וא"כ לפי מש"כ ר"ש סי'

וירדם בשכרותו, הוא מהא דאמר רבא חייב איניש לבסומי
בפוריא עד ללא ידע וכו', ומפרש הרמב"ם דמקיים עד ללא
ידע כאשר נרדם בשכרותו, והרי כתב הרמב"ם דבר זה
בגילוי חובת סעודה זו, והיינו שהחייב לבסומי בפוריא הוא
דין בסעודת פורים, ויסוד הדברים הוא מהאי עובדא
דרבא ור"ז דעבדו סעודת פורים בדידי בדידי איבסום וכו',
ח"כ מוכח שהחייב לבסומי בפוריא הוא דין בסעודת פורים.
וזה מבואר גם בשאלות פרשת ויקהל שאלתא ס"ז וז"ל,
ואמר רבא מיהייב חניש למיכל ולמישתי ולאביבסומי
בפוריא וכו', והנה בגמרא חיתא לבסומי בפוריא לחוד,
ובשאלות גרים "למיכל ולמישתי ולאביבסומי בפוריא"
והיינו שהחייב לאביבסומי בפוריא, הוא דין בסעודת פורים,
וכמש"ג.

2

והנה צע"ע הלכת מגילה סי' תרנ"ו ס"ד, כל דברי
אבילות נהגים בחנוכה ופורים. וברמ"א, וי"א
שאין אבילות נהג צפורים לא בארבעה עשר ולא בט"ו,
וכן נהגין, אפילו אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים, אבל
דברים שצנעא נהג, ואע"פ שאינו נהג אבילות צפורים
עולה לו למנין שצעה ימי אבילות כמו שכתב. ושיי' בט"ז,
ומג"א, וצינור הגר"א שם.

וּבִרְאֵה נִדְעָה הַשּׁוֹי"ע, לְפִי הַמְבֹאֵר שֶׁצְפוּרִים לֹא חָל עַל הַיּוֹם צִעְמָנוּ חֲלוֹת דִּין יוֹם שְׁמַחָה, כְּמוֹ שֶׁשְׁמַחַת יוֹ"ט שֶׁהוּא צִעְמָנוּ נַעֲשֶׂה יוֹם שְׁמַחָה, אֲלֵא שֶׁצְפוּרִים כֵּס רַק יָמֵי מַשְׁחָה וְשְׁמַחָה, בֵּינֵינוּ שֶׁחִיּוּב הוּא מַשְׁחָה שִׁיב צו שְׁמַחָה, וְאִשֶּׁר עֵי"כ רַק שְׁמַחַת הַכֹּהֵן דּוֹחֵה אֲבִילוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהַיּוֹם צִעְמָנוּ נַעֲשֶׂה יוֹם שְׁמַחָה, אֵי"כ בַּיּוֹם שֶׁל שְׁמַחָה אֵינִי מִדְּבַר אֲבִילוֹת, מִשְׁאֵ"כ צְפוּרִים שֶׁלֹּא חָל עַל הַיּוֹם צִעְמָנוּ חֲלוֹת דִּין יוֹם שְׁמַחָה, אֲלֵא שֶׁצִּשְׁעַת הַמַּשְׁחָה הוּא חִיּוּב שֶׁשְׁמַחָה, אֲבָל כָּל הַיּוֹם אֵין צו חִיּוּב שְׁמַחָה, לִכֵּן מִדְּבַר צו אֲבִילוֹת, וּמִמֵּילָא נִדְחִית אֲלֵנוּ שְׁמַחַת פּוּרִים שְׁחִיּוּב צִשְׁעַת הַמַּשְׁחָה, כִּיּוֹן דְּמִדְּבַר בְּאֲבִילוֹת, וְאֲבָל אֲסוּר שֶׁשְׁמַחָה.

והנה איתא במגילת ה' ע"ב, שמחה מלמד שאסורים בהספד, משתה מלמד שאסור בחפזות. ולכאורה פשוט הוא שכל היום של פורים אסור בהספד, והלא כל היום של פורים לאו יום שמחה הוא, אלא שבחייב הוא משתה ושמחה, משתה שיש בו שמחה, וא"כ למח כל היום אסור בהספד.

אמנם נראה דאיתא במגילה ז' ע"ב, אמר רבא סעודת פורים שאכלה צליה לא ילא ידי חובתו, מ"מ ימי משתה ומשחה כתיב. ועיי' במד"א שם ד"ה סעודת וז"ל, וק"ל אלא משתה הו' דדרשין לפיל שמחה מלמד שאסור בהספד וכו', ה"נ שציל פורים מותר בהספד, הו' דא"י לא, וצירושלמי פ"ב דמגילה ה"ב, גבי הו' כותבה דורשה ומגיבה אם כיוון לבו ילא, קאמר הדא אמר שכוף מותר בעשיית מלאכה. וקמ"ל דיו"ט לא קבילו עליהו וכו', והשתא מ"ל דמותר, דילמא יו"ט גמי קבילו עליהו, ומחמי דהו' כותבה, מקריאת הלילה מיירי, אלא ע"כ חי יו"ט גמי קבילו עליהו, צליה גמי אסור בעשיית מלאכה, והא

תרא

צחמישי אס חלקו מעות לאציונים דיום קריאתו ילאו, אכל
 בשמחה וכמשתה אין עושין אותם אלא דיום י"ד, ואס
 הקדימו לא ילאו, וסעודת פורים ששעה צליה לא ילא
 ידי חובתו. ובכלכל ע"י שס כתב, כיצד חובת סעודה זו,
 שיאכל צער ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה
 וין עד שיסתכר וירדם צשכרותו. הרי כתב שקיום שמחה
 פורים הוא צסעודת פורים, וליינו ששקיום הוא ע"י משחה
 ושמחה, כלומר משחה שיש צו שמחה, ולכן החיוב לשחות
 וין צפורים הוא רק צשעת סעודת פורים, שתהא משחה
 שיש צו שמחה, אכל בכל היום של פורים אין בכלל חובת
 שמחה, משום שביום צעלמו לא נעשה ליום שמחה, משא"כ
 צחג כל היום מימי החג הוא יום שמחה.

ובזה יוחא לא דכהז הרמז"ס צפ"ו מה' יו"ט ה"ה,
כילד (מקיימין מלות שמחה ציו"ט) הקטנים נותן
בם קליות ואגוזים, והגשיר קונה לכן גזדים וחכשיטין
נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין צער ושוחין יין שאין
שמחה ללא צער ואין שמחה ללא ציין. ולכאורה ל"ע
צפורים שיש צו חיוב שמחה, למה אין חיוב לחת לקטנים
קליות ואגוזים ומגדנות, ולגשים אין חיוב לקנות לכן גזדים
וחכשיטין, הלא בדצרים אלו הם שמחין, וקיום מלות שמחה
הוא כל אחד כראוי לו, כמש"כ הרמז"ס צפ"ו מה' יו"ט
ה"יז. ונראה דצפורים אין חיוב שמחה מלד עלמה, כמו
מלות שמחה בחג, אלא החיוב הוא צפורים משחה ושמחה,
כלומר משחה שיש צו שמחה, ולכן גם צקטנים וצגשים
הקיום הוא ע"י משחה ושמחה.

ומקור זה הוא במגילה ז' ע"ב, אמר רבא מייחייב חייג
לכסומי צפוריא עד דלא ידע וכו', רבא ור"ז עבדו
סעודת פורים צבדי הדדי איבסום וכו', לשנה אמר ליה
ניתי מר ונעבד סעודת פורים צבדי הדדי, ח"ל לא בכל
שעתא ושעתא מתרחש ניסא. והנה הרי"ף שם הביא להלכה
הא דאמר רבא מייחייב חייג לכסומי צפוריא עד דלא ידע
וכו'. ועיי' צבעל המאור שהביא בשם רבינו אפרים, מהבואר
עובדא דקם רבא ושחטיה לר"ז, לשנה ח"ל תא נעבד וכו',
אידיחי ליה מומרא דרבא ולית הלכתא כוותיה, ולא שפיר
דמי למיעבד הכי, ע"כ. ולכאורה מוכח כדברי רבינו אפרים,
דח"ל"כ לשם מה הביא הגמרא האי עובדא דרבא ור"ז, הלא
אין צוה כל נפ"מ לדינא, חלל ע"כ להוכיח דלית הלכתא
כוותיה דרבא דחייב אדם לכסומי צפוריא עד דלא ידע,
ולא שפיר דמי למעבד הכי.

אכן בדעת הרי"ף נראה, דיש בזה חידוש לדיוח צעודא דרבה ור"י דעבדו סעודת פורים בכהי' בדדי איצטום וכו', היינו להשמיטנו שהחיוב לצסומי צפוריא, זה ל"א חיוב צפני ע"מזו מדין שמחה צפוריס, חל"ל שכוא דין צסעודת פוריס, דכתיב משח ושמחה, כלומר משח שי' צו שמחה, חל"ל של' צסעת סעודת פוריס חין חיוב לצסומי, חל"ל החיוב לצסומי הוא רק צסעודת פוריס.

וכן כתב הרמב"ם צ"צ מה' מגילה הע"י, כי לא חוצה
סעודה זו, שיכלל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר
המלא ידו, ושוחה יין עד שיסחכר וירדם בשכרותו. ועיי'
במגיד משנה למקור דברי הרמב"ם לשוחה יין עד שיסחכר

אולם הא דכתב בע"ה שגם צליל פורים חסור בהספד ותענית, אפי"פ שקיום מצות שמחה ומשחך הוא רק ביום ולא בלילה, דבר זה מוכרח הוא דאיתא במגילה ה' ע"ב, את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פורים אינון דלא למספד בהון, ואמר רבא לא נלכא אלא לאסור את של זה בזה, ואת של זה בזה. וכ"כ ברמב"ם ה' מגילה פ"ב ה"ג, שני הימים האלו שכן י"ד וע"ו, אסורין בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום, בין לבני כרכין שכן עושין ע"ו בלד, בין לבני עיירות שעושין י"ד בלד, ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני. ובהלכה י"ד שם כתב, מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות, ויום ע"ו לבני כרכים לביתן יום שמחה ומשחך ומשחך ומשחך מצות לריעים ומתנות לאצוניס. הרי מבואר דיום י"ד לבני כרכים, אפי"פ שאינו להם יום שמחה ומשחך, מ"מ אסורין זו בהספד ותענית, וכן יום ע"ו לבני כפרים ועיירות, שאינו להם יום שמחה ומשחך, מ"מ אסורין זו בהספד ותענית, וא"כ ליל פורים לא גרע מיום י"ד לבני כרכים, או יום ע"ו לבני כפרים ועיירות, אפי"פ שאינו להם יום שמחה ומשחך, מ"מ אסורין זו בהספד ותענית, א"כ כשי"כ הוא ליל פורים, שמחרתו הוא יום שמחה ומשחך, שצילולו אסור בהספד ותענית, וביינו כיון שציוס זה יש מצות שמחה ממילא כל היום, ולילו כיומו הוא, שאסור בהספד ותענית. ויש בזה נפ"מ לדינא, לדעת הרמ"א סי' תרל"ו ס"ד ה"ל, שאין אצילות נוכח צפורים לא צ"ל ולא צ"י, אפילו אצילות יום ראשון נדחה מפני פורים, וא"כ פשוט הוא שגם צליל פורים אינו נוכח אצילות, ואפי"פ שלא זמן שמחה הוא, מ"מ לא גרע ליל פורים, מיום ע"ו לבני כפרים ועיירות, או יום י"ד לבני כרכים, שאפי"פ שאינו להם זמן שמחה, מ"מ אינו נוכח זו אצילות. ועיי' בחדושי בריעב"א מגילה ה' ע"ב ד"ה הא דאמרין שמחה מלמד שאסור בהספד, נראה דכ"כ שאין נוכח זו אצילות וכו', ויש אומרים שלא אסרו אלא הספד שהוא דבר של פרסום, אבל אצילות נוכח צניעות בחור ביתו. הרי תולכ אצילות בהספד שאסור צפורים, וכיון שהספד חסור צליל פורים כמש"כ בע"ה ה"ל, ה"כ שאין אצילות נוכח צליל פורים, לדעת הרמ"א שאין אצילות נוכח צפורים. ועיי' בחכמת אדם הלכות אצילות קונטרס מצות משכ"ס, דמבואר שם שגם צליל פורים אין אצילות נוכח. אלא שבעיר בשלמא י"ד לבני עיירות דכתיב שמחה, י"ל שפיר דאין אצילות נוכח, אבל בע"ו דאין נוכח זו שמחה כדאיתא להדיא בגמרא במגילה, דכתיב מזכרים ונעשים מקיש פשיטא לזכרים, דכיוון קריאת מגילה דאינו נוכח אלא יום אחד, אלא דאסור של זה בזה דכיוון הספד, וזה לא ילפיק מדכתיב שמחה, אלא דכתוב במגילת תענית יום י"ד וע"ו, ועל זה אמר רבא דלכא חזרו וכתבו בהספד לאסור של זה בזה, ועי"פ לא עדיף ע"ו לדין מר"ה וחוכה וכו', עיי"ש.

ג

ונראה דנפסק בש"ע ה' מגילה סי' תרל"ו ס"ז, יש מי שאומר שאין מותר בצער ויין ולא אחי עובד דתמיד

קרא כתיבי פושט את יום י"ד שמחה ומשחך וי"ט, ונימא נמי יום י"ד דווקא ביום ולא בלילה וכו', וי"ל דודאי כל דחקיו רבין, וכן דדברי קבלה בעין דאורייתא הוא, והא לענין שבת וי"ט לילו כיומו לכל דבר. ומיכו לענין מצות שמחה של י"ט ושל חורב, אין מצות שמחה נוכח מר"ה צליל י"ט הראשון דאמרין בפ"ד דסוכה מ"ה ע"ה וכו', הילכך פורים נמי אפי"ג דאין שמחתו נוכח אלא יום אחד, דמי נעלה דאין לילו בכלל שמחה וכו', אבל לענין הספד ופשיטא מלאכה דשבת וא"ת הוא בשבת וא"ת נמי לילו של שבת וי"ט, אפילו ליל י"ט הראשון כיומו לכל דבר, ע"כ.

הנה הא דכתב בע"ה בענין דשמחה אינו נוכח צליל פורים, משום דגם ציור"ט שמחה הוא מר"ה, אינו נוכח מר"ה צליל י"ט הראשון, הילכך פורים אפי"ג דאין שמחתו נוכח אלא יום אחד, דמי נעלה דאין לילו בכלל שמחה. אמנם כבר נחזקא (לפ"ל סי' מ') בדעת הרי"ף והרמב"ם, שמצות שמחה מר"ה נוכח צליל י"ט הראשון, משום דלילו כיומו גם למצות שמחה, וא"כ הא דליל פורים נחמשה משמחה דכתיב ימי משחך ומשחך, כיון שהוא דין מיוחד צפורים, דלילו לאו כיומו לבני משחך ומשחך.

ונראה לפי המבואר דצ"י"ט שיש בו מצות שמחה, היינו שחל על עצמו של היום חלות דין יום שמחה, וא"כ גם לילו הוא בכלל היום שנעשה יום שמחה, וכמש"כ רש"י בסוכה מ"ה ע"ה, דשאר הלילות לא לריכי ריבוי לשמחה, דימים אפילו לינות במשמע, משא"כ צפורים הרי היום לא נעשה יום שמחה, אלא שיש בו מצות שמחה ומשחך, היינו שמחה שיש בו שמחה, א"כ שפיר יש זמן קבוע למשחך ומשחך, שהוא רק ביום ולא צליל פורים.

ולפי זה הרי ניחא הא דבעיר בע"ה מהירושלמי שהוכיח שחזר בעשיית מלאכה צפורים, מהא דהיה כותבה דורש ומגיבא אס כיון לבו י"ה, ודילמא י"ט נמי קבילו עליהו, ומחזי דהיה כותבה, מקריאת הלילה מייירי, דכתיב עושים את יום י"ד שמחה ומשחך וי"ט, ונימא נמי יום י"ד דווקא ביום, ולא בלילה. אמנם נראה דאם י"ט נמי קבילו עליהו, הרי היה פורים כדן י"ט לכל דבר, שצילולו כיומו גם למצות שמחה ומשחך, והיינו שמצות שמחה צפורים היה מחורה י"ט, שהיום בעצמו נעשה יום שמחה ומשחך, ולילו כיומו נמי גם לאיסור עשיית מלאכה, וזה כדאיתא במגילה ה' ע"ב ה"ל, דמטיקרא כתיב שמחה ומשחך וי"ט, כלומר שמחה לפני משחך, משום שהשמחה היא מחורה י"ט. אך רבא דאמר במגילה ז' ע"ב ה"ל, סעודת פורים שאכלה בלילה לא יא' ידי חובתו, מ"מ ימי משחך ומשחך כתיב, זה הלא אמר למסקנא דיר"ט לא קבילו עליהו, א"כ פורים אינו כיר"ט שחל על עצמו של היום חלות דין יום שמחה, אלא שיש בו מצות שמחה ומשחך, היינו שמחה שיש בו שמחה, ולכן לא אמרין זו שלילו כיומו, אלא שזמן משחך ומשחך הוא רק ביום. ועיי' ש"ת חסם סופר אור"ה סי' ק"א.

[illegible]

ובזה יבא נוחא בא דכעיר הכחמת אדם בנין, בשלמא
י"ד לבני עוירות דכחיד שמחא, י"ל שפיר דאין
אצילות נובא, אכל בע"ו דאין נובא זו שמחא, אלא דאסור
של זה בזה דהיינו הספד, וזה לא ילפין מדכחיד שמחא,
אלא דכתוב במגילת תענית יום י"ד וע"ו, ועל זה אמר רבא
במגילת ה' ע"ב, דלכבי חזרו וכתובו במג"ת לאסור של
זה בזה, א"כ עכ"פ לא עדיף ע"ו לדין מר"ח ומנוכח
שנוכח אצילות.

אכן נראה לפי המבואר דפורים דכתיב ציח שמחה, כינו
שהיום צעמנו נעשה יום שמחה, ולכדי כינו מרג
צו חצילות, וא"כ הוה דכתיב צמגילת חענית חת יום י"ד
וחת יום ט"ו יומי פוריא חינון דלח למספד צבון, וחמר
רצח צמגילה ה' ע"ב, לח נחרכה חלח לאסור של זכ צב,
וחת של זכ צב, ופרש"י לח נחרכה צמגילה חענית, שכרי
כתובין צמגילת חסחר שאסור צכספד וחענית חלח לאסור
וכו. ונראה דכתיבאר הוה לאסור של זכ צב, כינו שכוה
לח רק חסור חספד וחענית גרידא, חלח כשם שיום י"ד
הוה יום שמחה לצני עיירות, כך הוה גם יום שמחה לצני
כרכים, וחש"פ שהמלות של פורים לא מוכחות צ"ד לצני
כרכים, וצט"ו לצני עיירות, חמנח זהו רק לצני קיום מלות
פורים שיש על הכצחא, שצני עיירות מקיימן מלות פורים
צ"ד, וצני כרכים מקיימן מלות פורים צט"ו, חלח לצני
היום צעמנו, שנעשה יום שמחה, צב חת לחלק בין צני
עיירות

יחיד לאצילות ודחי עשׂה דרבים לאורייחא, ולשמוח בפורים
 דברי קבלה גיבחו שבהם כדברי תורה. וצדמ״א, וכל שכן
 שחייב במקרא מגילה וחפלה וק״ש, וי״ל דדוקא בלילה
 אע״פ שמתחיל מוטל לפניו, אבל ביום שרואה לקבצו, קבורת
 מחו קודם וכו', ולכן קורא ומחפלה אחר״כ, ולא עדיף מו״מ
 ושבת. ועיי״ מגיל״א ס״ק ט״ו, דדוקא בלילה, ל״ע למה יהא
 מותר בלילה בצער ויון, וכלא אין חיוב כלל לאכול בלילה
 כמ״ש רס״י תרל״ב, וא״כ האריך כתב עשׂה דרבים וכו',
 ואפשר לומר דפורים שאני דכתיב ביה שמחה, ואין שמחה
 אלא בצער, ומ״מ קשה דהא יר״מ נמי שמחה כתיב ביה,
 ואין חיוב לאכול צער רק בזמן שצ״ה קיום עס״י חק״ט,
 לכן י״ל דבליה עכ״פ לא יאכל צער, דהא בלג״ה יש מנעמים
 כמ״ש ס״י תרל״ב ס״ב בהג״ה, ומ״ש וי״ל דוקא בלילה, קאי
 למגילה ע״כ.

ואשר נראה בשעת כיון מי שאומר שהצו הש"י, שאין
מותר בצער ויון דלא אחי עשה דיחיד דאצילות ודמי
עשה דרבים דאורייתא, ולשמוח צפורים דברי קבלה וינהו
שם כדברי תורה. היינו דס"ל דהדין שמחה צפורים הוא
כדין שמחת יו"ט, שחל על עצמו של היום חלות דין יום
שמחה, וממילא לילו כיומו הוא, שגם ציל פורים יש דין
שמחה, כמו בשמחת יו"ט שלילו הוא כיומו למנוח שמחה,
אפילו ציל יו"ט הראשון כ"ל, והא דאיתא במגילה ז' ע"ג,
בסודת פורים שאכלה צלילה לא יא יד חוצהו, מ"ט ימי
משחה ושמחה כתיב, זה נאמר רק על סודת פורים שלא
יא יד חוצהו, אבל עיקר דין שמחת פורים יש גם ציל
פורים דלילו כיומו, וכמש"כ הרמ"א שם סי' תרל"ב ס"א,
ומ"מ גם צלילה ישמה וירצה ק"ח בסעודה, והיינו שהדין
שמחה צפורים אינו תלוי בסעודת פורים, אלא שני חובבים
גפרדים הם, ועיי' רמ"א סי' תרל"ב ס"ג, יש נהגו ללבוש
צגדי שבת ויו"ט צפורים, וצבאר היעב שם סק"א, וילבוש
צגדי שבת ג"כ מצער, זה משום מלוח שמחה שיש צפורים,
דאיתא בפסחים דע"א ע"א, משמחו בכסות נקיה.

אֶל־פִּי זֶה שֶׁפִּיר כְּחַצ הַרְמִיָּא צִשְׁעַת יֵשׁ מִי שְׁאוּמֵר כִּינִי,
שְׁאוּק מוֹחַר צִבְשָׁר וַיִּין צִלִּיל פּוּרִים, לְשִׁשְׁתָּה צִפּוּרִים
דְּצִרִי קִבְלָה וַיִּנְכוּ שֶׁסֶם כְּדִצְרֵי תוֹרָה, וְהִינֵנוּ שֶׁכֵּדִין שִׁמְחָה
צִפּוּרִים הוּא גַם צִלִּיל פּוּרִים, וְלֹא אֲתִי עֲשֵׂה דִישִׁיד לְדִצְנוֹת
וְדִחִי עֲשֵׂה דִרְבִּים שֶׁל שִׁמְחַת פּוּרִים. וְהֵא דִתְמַחַה הַמְגִיָּא
דְּכֵא יוֹיֵעַ נְמוּ שִׁמְחָה כְּחִיב צִיב, וְאִין חִיּוּב לֵאכּוֹל צִשָּׁר רַק
צִזְמֵן שִׁבְיָה קוּיִם. כֵּן אֲמַת שֶׁכֶּךְ כְּחִצּוֹ הַחוּסִי מוֹעִיָּק יוֹיֵד
עִיבֵי דִיִּיב עֲשֵׂה, אֲבָל דְּצִרֵי הַרְמִיָּא צִפּוּ מִי יוֹיֵעַ הִיִּיחַ
יִמְצוֹחַ, שֶׁגַם צִזְכִּי יֵשׁ מִלּוֹת שִׁמְחָה מִהִיָּת צִאכִילֵת צִשָּׁר
וְשִׁשְׁתִּית וַיִּין, (וְעִיִּי מַח שִׁחְצִנֵּל לְעִיל כִּי מִיָּא אֲוֹת אִי,
עוֹיִיִּשׁ.) וְאִיכ גַם קוּיִם מִלּוֹת שִׁמְחָה צִפּוּרִים הוּא צִבְשָׁר
וַיִּין.

מעשה נראה דבא דכחז הרמ"א סי' תרל"ו ס"ד הביא, וי"א שאין אצילות נוכח צפורים לא בארצמה עשר ולא בע"י, וכן נוכחין, אפילו אצילות יום ראשון נדחה מפני צפורים. היות דכרביע שבתין שמחה שיש צפורים אינו תלוי בצפירת פורים, אלא שפורים הוא כוונת שחל על היום צפירת חלות דין יום שמחה, ולכן לא אחי עשה יחיד.

ותענית, לפני שכתב שחייב אדם להיות צכן שמח, והלא בעצם הוא האכזריים בהספד ותענית, הוא מפני שיש צכן מלח שמחה, אי"כ מקודם היה לו לומר שחייב אדם להיות שמח בימי החג, ומש"כ הם אכזריים בהספד ותענית.

ואשר נראה מוכרח מדברי הרמב"ם, דהא דיו"ט אסור
בהספד ותענית, זה לא תלוי בחיוב מלוא שמחת
דיו"ט שיש על הגזרה, אלא שהוא דין ביום עצמו של דיו"ט,
דכיון שנעשה יום של שמחה, ממילא הוא אסור בהספד
ותענית, והגפ"מ הוא באשכח שאין עליה מלוא שמחה
בדיו"ט, אלא שבעלה חייב לשמחה, דמ"מ היא אסורה
בהספד ותענית בדיו"ט, וזה משום שהיום צעמנו נעשה יום
שמחה, ולכן הוא אסור בהספד ותענית, ולפי"ז שפיר
הקדים הרמב"ם הדין שדיו"ט אסור בהספד ותענית, לפני
שכתב שיש חיוב שמחה בדיו"ט, ביינו להשמיטנו שאיסור
הספד ותענית בדיו"ט, אינו תלוי בקיום מלוא שמחת דיו"ט
שיש על הגזרה, וכמנ"ל.

7

והנה כתב הרמב"ן על החזרה (דברים י' ז) לא תוסיפו כגון חמשה פרשיות בתפילין, חמשה מינין בלולב, חמש זמירות, וכן לא תגדשו לשון רש"י וכו'. ולפי דעתי אפילו בזה לעשות מלוא צפני עומה, כגון שעשכ חג בחדש שבזה מלבו כירעם עובר בלאו, וכך אמרו לענין מקרא מגילה מלא ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש וכו', וצירושלמי שמונים וחמשה עשרים ומהם כמה נביאים היו מנעשרים על הדבר הזה, אמרו כתיב אלה המלות אשר נאם ה' את משה וכו', ואין נביא אחר עמיד לחדש דבר לכם, ומרדכי ואסתר רואים לחדש לנו דבר, לא זזו משם נושאים ונותנים בדבר, עד שהאיר הקצ"ה עיניהם וכו', כרי שכיחה במלואו כזו חסורה להם, א"כ היא בכלל לא תוסיף עליו, אלא שלא למדנו לתוסיף ע"פ נביא, אלא מן הכתוב שאמר אלה המלות אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעשה, ומה שחקנו חכמים משום גדר כגון שניות עריות וכיוצא בזה, זו היא מלוא מן התורה, ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה, ואין מפי הקצ"ה בתורה, ע"כ.

הרי מבואר בדברי הרמב"ן דבכלל לא חוסיפו הוא, להוסיף חג חדש על חגי החורב, וגם פורים הוא בכל חוסיק, אלא ששאלו לזה רמז מן החורב. ולכאורה י"ע דא"כ הא"ך קצו לימי החנוכה נ"ו"ע, כדאיתא בשבת כ"א ע"ב, לשנה אחת קצוים ועשאוים ימים טובים בכלל והודאה, וכלא יש צד לאו דכל חוסיק, להוסיף חג חדש על חגי החורב.

אמנם כחז הקריית ספר בהלכות מגילה וחטובה, דכס
שחי מלות מדברי סופרים וכו', ודרשו ז"ל מן
החורב מקרא מגילה מפסוק כחז זאת זכרון, ואמרו בספר
מה שכחוב במגילה, וצירושנמי לרבנן כו' יתבין ואמרין
המגילה האמר לנמשח מסיני, חלא שאין מוקדם ומאוחר
בחורב. ונרות חטובה ג"כ יש לכן רמז בחורב צפרשה
בהעלותה

עיריות וצין בני כרכים, לכיון שיום י"ד נעשה יום שמחה
אלל בני עיריות, ממילא הוא יום שמחה גם אלל בני כרכים,
ויום ט"ו נעשה יום שמחה אלל בני כרכים, הוא גם יום
שמחה אלל בני עיריות, אלל שחלוקים הם בקיום מנות
פורים שיש על הגבירא, אלל שני הימים הם ימי הפורים
שחל עליהם חלות דין של יום שמחה, ולכן שני הימים
אסורין בהספד וחגיגות, ואינו מובג בהם חזילות, משום
ששני ימי הפורים הם ימי שמחה.

והנה בשו"ת הגרע"א ס"א כתב לחדש דאשה מותרת להשתנות צו"ט, ואיסור תענית צו"ט נראה שהוא מדין עונג, וברי מאות עונג הוא בכלל מאות עשה דעזרת תהיה לכם, וא"כ לא תהא מזהב זו עדיפת מכל מ"ע שהצ"ג שגשים פטורות וכו', וכיון דאינה במאות תענוג מותרת להשתנות. ובהשמועות שם לס"א הוסיף הגרע"א, שלדעת הראב"ד צפ"א מה' חגיגה דקו"ל כאצ"י דאשה בעלה משמחה, היינו שכל הבעל מוטל בחיוב לשמחה, אצל היא אינה בחיוב זה, והכ"מ והלח"מ שם כתבו דגם הרמב"ם ס"ל כן, א"כ היא מותרת להשתנות צו"ט, עי"ש.

אמנם לפי המבואר הרי איסור הכסף ותענות אינו תלוי בקיום מלות שמחה שיש על הגזברא, אלא שהוא דין ביום עצמו, דהייבא שחל על היום חלות דין יום שמחה, ממילא הוא חסור בהספד ותעניות, והרי פשוט הוא שגם אשה אינה נוכחת אצילות ביו"ט, ואע"פ שאינה חייבת במלות שמחה ביו"ט, אלא כיון שהיא שייכת בשמחה ביו"ט, דאשה צעלה משמחה, ממילא גם אצלה יו"ט הוא יום שמחה, ומש"ה אינה נוכחת אצילות ביו"ט, משום שיו"ט הוא יום שמחה שהופקע מדיון אצילות. והא דאמרין צמיעין י"ד ע"ב, אצל אינו נוכח אצילותו ברגל שנאמר ושמחה צהניך וכו', אחי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, יפרשי' אחי עשה דרבים ושמחה צהניך, ודחי עשה דיחיד, אצל דכתיב אצל יהוד עשי לך. ולכאורה משמע שקיום מלות שמחה ברגל דחי עשה דאצל, וא"כ אשה שאינה חייבת בשמחה, תהא נוכחת באצילות ברגל, לדעת הגרע"א הנ"ל, וזה תימא שהרי סתמא קתני שאין אצילות נוכחת ברגל. ובראיה דכביאור הוא דאחי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, דאין זה מתורת דחיה, דעשה דרבים של שמחה ברגל, דחי עשה דיחיד של אצילות, אלא כיון שביו"ט יש עשה דרבים של ושמחה צהניך, א"כ חל על היום חלות דין יום שמחה, וממילא אינו נוכח צו אצילות, דעל יום שמחה לא חל דיני אצילות, ולכן גם אשה אינה נוכחת אצילות ברגל, שהרי גם אצלה יו"ט הוא יום שמחה, ואע"פ שהיא פטורה מקיום מלות שמחה שיש על הגזברא, אצל היום צעלמו הוא יום שמחה שאינו נוכח צו אצילות. ולפי"ז פשוט הוא שגם אצל אשה יו"ט חסור בהספד ותעניות, כיון שהוא יום שמחה. א"כ הוא חסור בהספד ותעניות.

וזה מבורר בדברי הרמב"ם, דכתב בפ"ו מה' יו"ט (ה"ז), שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות זכן שמה וטוב לו וכו', שנאמר ושמחת בחגך. ולכאורה ל"ע ג'גונו של הרמב"ם שהקדים שימי החג אסורים בהספד

אמנם כבר נחזאר (לעיל סי' י"ט אות ז'), דמה שלמדים תיקון שיש חובב לומר שירה על הכס, היינו בשעה שאירע הכס ולאחר שנעשה להם הכס, וכמו בשירה הכס שאמר שירה על הכס שנעשה להם, ובשעה שאירע הכס, אצל בחנוכה ופורים שאנו עושים זכר לנשנעש לאבותינו זהו רק מדרבנן, שהרי על זה אין ק"י שיש לומר שירה על הכס שנעשה לאבותינו, עיי"ש.

ונראה בעיקר דברי הרמב"ן ה"ל, שאם הוסיף חג על חגי התורה הוא עובר בכל תוסף, דהו נאמר רק באופן שהוסיף חג חדש ועשה אותו כחג של תורה, היינו באיסור מלאכה, ומשחה ושמחה, משא"כ בחנוכה הרי אמרין ועשאו ימים טובים כהלל והודאה, אבל לא באיסור מלאכה, ומשחה ושמחה, א"כ אין זה כמוסף על י"ט של תורה. והא דהביא הרמב"ן מהירושלמי, שמונים וחמשה זקנים ומכס כמה נביאים היו מטערים על הדבר הזה, אמרו כתיב חלה במלות וגו', ואין נביא אחר עתיד לחדש דבר לכס, ומרדכי ואסתר רוצים לחדש לנו דבר, ומפרש הרמב"ן ה"ל, שבו מטערים משום שיש צדק לאו דכל הוסיף, והלא אין איסור מלאכה צפורים, א"כ אין זה כמוסף על י"ט של תורה.

אמנם נראה דאיתא במגילה ה' ע"ב, דמטיקרא שלחו מרדכי ואסתר לעשות את ימי הפורים שמחה ומשחה וי"ט, והיינו י"ט לאיסור מלאכה, חלה שמלאכה לא קבילו עליהו, דמטיקרא כתיב שמחה ומשחה וי"ט, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משחה ושמחה, ואילו י"ט לא כתיב, ואשר ע"כ היו מטערים על הדבר הזה שמרדכי ואסתר רוצים לחדש לנו דבר, היינו לעשות את ימי הפורים לימי שמחה ומשחה וי"ט, כלומר י"ט גם לאיסור מלאכה, והלא יש צדק משום כל תוסף, עד שמאלו רמז בתורה שמוחר להוסיף פורים על חגי התורה, אבל לאחר שמלאכה לא קבילו עליהו, א"כ בלאו הכי אין צפורים משום כל תוסף, משום שאין זה כמוסף על י"ט של תורה.

ובזה ניחא הא דאיתא במגילה י"ד ע"א, ת"ר מ"ח נביאים ושבע נביאות מתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הויתרו על מה שכתוב בתורה חן ממקרא מגילה וכו'. ופרש"י חן ממקרא מגילה, וא"ת נר חנוכה, כבר פסקו הנביאים, אבל צימני מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי. ולכאורה כוונתו לומר שעל נר חנוכה לא קשה שהוסיפו על מה שכתוב בתורה, שכבר פסקו הנביאים, ורק צביא נאמר חלה במלות וגו', שאין הנביא רשאי לחדש דבר לכס, היינו בתורה נבואה, ונר חנוכה לא היה בתורה נבואה. חלה ש"ע חלה מ"מ בנר חנוכה איכא לאו דכל תוסף וכמש"כ הרמב"ן ה"ל, וזה נאמר גם על תקנת חכמים, כמבואר בתוס' ר"ב ע"ז ע"ב ד"ה ותוקעים, ועיי' צדושי הרשב"א שם.

ונראה דכל תוסף בכלל לא שייך צפורים וחנוכה, כיון שלא עשאו כיו"ע של חורה לאיסור מלאכה, חלה שהיה קשה לרש"י חלה נאמר חלה במלות וגו', שאין הנביא רשאי לחדש דבר לכס, א"כ הו"ל חידשו מלות חנוכה, על זה

צבעותה, כיון שהקריבו שנים עשר שבעים ולא הקריב שבע נוי חלשה דעתו של אהרן, אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו יש חנוכה אחרת שיש צד הדלקת הנרות ואני עושה צד לישראל ע"י צינן נסים וחשופה, וחנוכה שהיא קרויה על שמה, והיא חנוכה בני חשמונאי ע"כ.

ולפי"ן אפשר לומר דכשם שמאלו רמז מן התורה לפורים שאנו בכל תוסף, הכא נמי מאלו ברמז מן התורה לחנוכה שאנו בכל תוסף. ועיי' צו"ת תתס' סופר אור"ח סי' ר"ח שכתב צו"ד ח"ל, בשלמא לקבוע יום שמחה ציום טובה כגון חנוכה ופורים דאורייתא הוא, מק"י משיעבוד נבאולא חומרים שירה בפסח ממיתה לחיים לא כ"ש (מגילה י"ד ע"א), וק"י דאורייתא הוא וכו', דפורים וחנוכה וכל ימי מג"ת לעשות זכר לנשנעש לחיים הוא דאורייתא ממע מק"י דאיתא צ"ק דמגילה וכו', מ"מ היינו לעשות שום זכר לנשנעש, אבל איכות וכמות הזכרון ההוא, הוא מדרבנן כגון קריאת המגילה ומשלות מנות, והדלקת נרות בחנוכה הכל מדרבנן, אבל לעשות שום זכר וקנת ולכל הפחות לאסור בהספד ותענית הוא דאורייתא מק"י ה"ל, ובה מתיישב לי מ"מ וסבירא לאסור בהספד ותענית צ"ד וע"י צאדר הראשון, ממ"י אס אין עושים אותו פורים ממש, מה ענין לאסור בהספד ותענית וכו', אך לפי ההנחה שעכ"פ מדאורייתא מחויבים לעשות שום זכר לכל הפחות לאסור בהספד ותענית, א"כ מחויבים לעשות מיד צאדר הראשון משום אין מעצרים על המלות וכו', עיי"ש.

מצתה הרי ניחא הא דאין לאו דכל תוסף בתקנת חנוכה, כיון דלקבוע יום שמחה בחנוכה וצפורים הוא מדאורייתא, מק"י משיעבוד נבאולא אמרו שירה, ממיתה לחיים לא כש"כ, וק"י דאורייתא הוא, וכיון שדרשו ק"י זה צפורים, ה"ה ימי חנוכה קבעו זכר לנשנעש מק"י זה, וכמש"כ החתם סופר שהוא מדאורייתא בחנוכה, וממילא אין לאו דכל תוסף.

אולם עלם דברי החתם סופר תמוהים, דכתב הרמב"ם צ"ג מה' נדרים כ"ט, הנודר שילום בשבת או צו"ע חייב ללוב, שהנדרים חלים על דברי מצוה וכו', פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו, הואיל ואיסור הלום בהם מדרבי סופרים הרי הן לריבין חזוק, וידחה נדרו מפני גזירת חכמים. הרי מפורש שאיסור תענית בחנוכה ופורים הוא מדרבנן, ולא כמש"כ החתם סופר שאיסור הספד ותענית בחנוכה וצפורים הוא מדאורייתא.

זכר נפסק צו"ע הלכות תענית סי' תק"ע ס"ג, ואם נשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה בשבעה, כיון שאין חלה מדרבנן, ונראה לי דה"ה לר"ח וער"ב י"כ שאינם חלה מדרבנן, חלה שמדברי הרמב"ם נראה שהם של תורה. ועיי' מג"א סק"ת, וציאור הגר"א סק"י. הרי להדיא שאיסור תענית בחנוכה ופורים הוא מדרבנן, ועיי' צו"ת תתס' סופר אור"ח סי' קס"ח, ושם כתב שאיסור תענית בשבת הוא מדאורייתא, אבל צפורים הוא רק מדרבי קבלה, עיי"ש. ומע שהעיר החתם סופר סי' ר"ח ה"ל, חלה ק"י דאורייתא הוא, וא"כ חנוכה ופורים הם מדאורייתא.

זה כתב רש"י שצחוכה כבר פסקו הנביאים, ולא צנכואה חידשו מלות חנוכה, אלא זה היה תקנת חכמים, ומוחר לחכמים לחדש ולתקן מלה חדשה בשאין בה משום צל חוסיק.

ועוד אפשר לומר שמלות חנוכה לא היו כל תוסיק, דגפסק צש"ע ה' חנוכה ס' תר"ע ס"ב, ריבוי הסעודות שמרצים בהם הם סעודות הרשות שלא קבעום למשחה ושמחה. וזרמ"א, וי"א שיש קלת מלה צריבוי הסעודות משום דצלותן הימים היה חנוכה המצבה. ועיי' צ"ז סק"ד, וי"א שיש קלת מלה וכו', וכ"כ רש"ל דמלה לשמוח צחוכה, דצרמז"ס משמע דימי שמחה נינהו.

אמנם צדעת צש"ע נראה, דהא דכתב צרמז"ס צ"ב מה' חנוכה ה"ג, שחנוכה הם ימי שמחה וכלל, לא שיש בהן מלות שמחה כמו שמחת יו"ט שהוא צאכילת צשר ושחיית יין, אלא שהם ימי שמחה לומר כלל, דכתב צרמז"ס שם פ"ג ה"ו, חבל ר"ה ויוכ"פ אין בהן כלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה ותיורב. הרי מצוה שחנאי הוא צאמירת כלל, שהוא רק צימים שהם ימי שמחה, ולכן כתב צרמז"ס שקבעו ימי חנוכה לימי שמחה וכלל, היינו ימי שמחה לומר כלל, חבל אין בהן מלות שמחה של יו"ט, ואשר ע"כ לא היו חנוכה צכלל כל תוסיק על יו"ט של חורב, וכמו שנתבאר.

סימן פ

מצות משלוח מנות בפירות שביעית

שאלה: אם מותר לקיים מלות משלוח מנות צפורים צפירות שביעית, דאפשר שהרי זה כפורע חוב צפירות שביעית שאסור.

א

תשובה: שנינו צשיעית פ"ח מ"ה, אין מציאין קיני צצים וקיני צבות וקיני יולדות מדמי שביעית, ואם הביא יאכל כנגדן. ועיי' בחוס' יו"ט אין מציאין וכו', דכל דבר שצחוכה אינה צאח אלא מן החולין, צספ"ק דמפער שני. וכוונתו לומר דהרי זה כהא דשנינו סוף פ"ק דמע"ש, אין מציאין קיני צצים וקיני צבות וקיני יולדות חטאות ואשמות מדמי מפער שני ואם הביא יאכל כנגדן. ופירש הרי"ש אין מציאין קיני צצין, כדדרשינן כל דבר שצחוכה אינו צא אלא מן החולין. ולפ"ז כתב בחוס' יו"ט דה"ה מדמי שביעית אין מציאין קיני צצים וכו', משום דכל דבר שצחוכה אינה צאח אלא מן החולין.

והנה איחא צחולין כ"ב ע"א, חטאת צבהה דאינה צאח אלא מן החולין מנגן, ארי"ה דאמר קר' והקריצ אכין אח פר החטאת אשר לו, משלו ולא משל ציבור, ולא משל מפער. ופרש"י משלו ולא משל מפער, דהרי אשר לו כחוצים צפרשה, ואפילו לרי' דאמר מפער ממון הדיוט הוא, להכי אחא אשר לו לממעטיה, ע"כ.

אמנם הרי"ה חגיגה ח ע"א, תמה על דברי רש"י, וכתב דרק למיד מע"ש ממון גבור חטאת אינה צאח מן המפער משום דלא היו שלו, חבל למיד מע"ש ממון הדיוט אפשר להביא חטאת מן המפער, עיי"ש. ולפי דבריו ה"ה דאפשר להביא חטאת מדמי שביעית, שהרי פירות שביעית לאחר שזכה בהן הרי הם שלו, ומקדשין בהן אח האשה כמצוה צקדושין י"ב ע"א, המקדש צפירות שביעית מקדשת, ופרש"י ולא אמרינן לאו ממנו דזוכה בהן נינהו, אלא כיון דזכה בהן ממנו הוא לכל דבר, וא"כ הרי הם שלו גם להביא מהן דבר שצחוכה.

אלא דל"ע הלא שנינו צמתני דשביעית ה"ל, אין מציאין קיני צצים וקיני צבות וקיני יולדות מדמי שביעית, וכרמז"ס צפ"ו מה' שמיטה ה"י, חוסיק גם חטאות ואשמות, ועיי' צשנות אליהו להגר"א שביעית פ"ח מ"ה, ולכאורה הטעם הוא כמש"כ בחוס' יו"ט ה"ל, משום שכל דבר שצחוכה אינה צאח אלא מן החולין, ואפ"פ שפירות שביעית הם ממנו לקדש בהן אח האשה, מ"מ אין מציאין מהן דבר שצחוכה, משום שיש עליהן קדושת שביעית, א"כ ה"ה מע"ש אפילו למיד ממון הדיוט הוא, חבל מאחר שיש עליהן קדושת מע"ש, אין מציאין מהן דבר שצחוכה. חב דדברי רש"י ה"ל, שאפילו למיד מע"ש ממון הדיוט הוא, אין מציאין מהן דבר שצחוכה.

עוד יש לחמוה דכתב צרמז"ס צפ"ו מה' מע"ש ה"ז, וכן אם הביא שלוח וחתאות ואשמות מדמי מפער יאכל כנגדן. ובה צמתני סוף פ"ק דמע"ש שנינו, אין מציאין קיני צצים וקיני צבות וקיני יולדות חטאות ואשמות מדמי מע"ש, ואם הביא יאכל כנגדן. וכרמז"ס הביא רק את הסיפא של המשנה, שאם הביא שלוח וחתאות ואשמות מדמי מפער יאכל כנגדן, חבל לא הביא אח הרישא דאין מציאין קיני צצין וכו', מדמי מע"ש. אמנם זה פשוט דהא דלכתחילה אין מציאין קרבנות חוב מדמי מע"ש, אין זה דין צכלכות מע"ש, אלא יסוד דיו הוא צכלכות מפער הקרבנות, וזה כבר כתב צרמז"ס צפ"ז מה' מפער הקרבנות ה"ז, מי שגדר נדר לא יביאנו ממצות מע"ש, שהרי נחייב צקרן זה, וכל כמחויב צקרן לא יביא קרבנ' אלא מן החולין.

אולם צכלכות שמיטה פ"ו ה"י גבי דמי שביעית כתב צרמז"ס, ואין מציאין מהן קיני צצין חבות ויולדות וחתאות ואשמות ואם הביא יאכל כנגדן. ול"ע דלמה צתב כאן צכלכות שמיטה, דלכתחילה אין מציאין קרבנות חוב מדמי שביעית, הלא אין זה דין צכלכות שביעית, אלא יסוד דיו